

Jospa jaksaisimme joutavat ajatella

Tyhmistyttävän yksitoikkoisena työmii pikkuporvarillisilla vaistoilla varustetun ihmisen elämä eteenpäin. Ahtaasti rajotetut elämän mahdollisuudet eivät jätä tilaa juuri muulle kuin joka päivä uudistuvalla kiertokululle: määrättyllä ajalla työhön, määrättyllä ajalla sieltä pois, hieman ravintoa ja kuhertelua kodissa ja sitten lepo, joka saattaa olemuksen työkuntoiseksi jälleen. Poikkeustapauksissa tarjoutuu tilaisuus pieneen huvitukseen ja vaihtelua elämälle saattavat antaa pienet onnettomuustapaukset ja vastoinkäymiset; mutta mitään sellaista joka herättäisi ajatuksia ei juuri tapahdu — eikä saakaan tapahtua: sillä tiettyähän on, että itsenäinen ajattelu synnyttää tyytymättömyyttä ja pyrkimyksiä poistaa tyytymättömyyden syyt, ja sellaisista varjeltakoon pikkuporvarien voimakkain liittolainen — jumala.

Pääkalloon sijoitetun harmaan aineksen käyttämisestä vapauttavat todellista pikkuporvarisielua vielä porvarilliset sanomalehdet, jotka tarjoilevat valmiita ajatuksia halvasta hinnasta. Yltiöpää sitä pitääkin olla joka tämäntapaisten olojen vallitessa viitsii vaivautua ajattelemaan.

Jokapäiväisen elämän yksitoikkoisessa ryöminnässä ei tuota it-

setietoista ajattelamista näytä suuresti tarvitsevankaan. Mutta sattuupa joskus tapauksia, jolloin sivulta katsoen näyttäisi ikäänkuin edullisemmalta jos asianomaiset olisivat opetelleet ajattelemaan. Mainitsen esimerkeiksi tässä joitakin sellaisia.

*

Olin Suomessa armon vuonna 1914. Satuain olemaan pienessä historiallisessa Porvoon kaupungissa kun sota julistettiin. Kaupunki sijaitsee vajaan tykinkantaman matkan päässä Helsingistä ja on sen lisäksi rautatien pääteasema, mutta rauhallinen paikka se on rauhan aikana.

Kun sota julistettiin alkoi Helsingistä tulvia pakolaisia Porvooseen. Niitä tuli junalla, moottoriveneillä, autoilla, hevosilla. Kaikki näyttivät olevan mielisään sen johdosta, että olivat ehjin nahoin päässeet Helsingistä.

Sivumennen olkoon mainittu, että miehestä mieheen kulkevat huhut siihen aikaan kertoivat saksalaisten olevan aikeissa hyökätä Suomeen.

Näiden pakolaisten joukossa tapasin muun muassa henkilön, jonka aikaisemmin olin tullut tuntemaan. Lyöttäysin hänen kanssaan juttusille.

— Taidatpa kuvitella olevasi oikein hyvässä turvassa saksalaisilta kun tänne pääsit, alotin keskustelun.

— Eiköhän! vastaili puhuteltu.

— Mutta etkö luule saksalaisten pääsevän tännekin, jos ne kerran Helsinkiin tulevat?

— En ti-e-eedä.

— En minäkään satu tietämään, mutta arvelen, että eivät ne jätä tätä kulmaa katsomatta. Jos heitä pakoilla haluaa, niin paras kai olisi muuttaa Kuolon niemimaalle.

— Mutta milläpä siellä elää.

— Milläpä sitä täälläkään...

Seuraavana päivänä saikin tuttavani havaita, että ei sitä kauan Porvoossakaan eletä. Kaikenlainen ravintoaine kohosi keskimäärin 200 prosenttia yhdessä päivässä ja useat tavaralajit loppuivat kesken: varakkaita oli saapunut kaupunkiin suuret määrät ja halusivat varustautua "sodan varalle".

Asiani vaativat minut lähtemään Helsinkiin. Olin siellä muutaman päivän ja sain nähdä pakolaiseni tallustelevan sen kaduilla, kuten minäkin. Hän oli varmaankin Porvoossa oppinut ajattelemaan. Sanomalehdet kun olivat joutuneet sotasensuurin alaiseksi, niin ei auttanut muuta kuin käyttää omassa päässään löytyvää harmaata materiaa...

*

Maissa, joissa pakollinen asevelvollisuus pitemmän aikaa on ollut käytännössä, näyttää sellainen isänmaallinen innostus, jota täällä Amerikassa tapaa, olevan sangen harvinaista. Miehet, jotka tietävät voivansa joutua päivänä minä tahansa taistelukentälle, eivät näy lähes-

kään niin helposti riemastuvan kuin ne, jotka ikäänkuin matkan päästä, katselevat verileikkiä, kuvaannollisesti sanoen, ikäänkuin osakkeenomistajina arvioiden sen voitto- ja tappiotilii. Erästä toisenlaista isänmaallisuutta niissä sen sijaan tapaa. Se on kansallisviha, jota omistavan luokan kätyröitsijät lietsovat. Sitä näytään sopivilla keinoilla voitavan käyttää keinotekoisien sotainnostuksenkin luomiseenkin.

Venäjällä käytettiin sodan alussa ahkeraan jälkimäistä keinoa. Tietämättömiä joukkoja usutettiin saksalaisia ja itävaltalaisia vastaan ja saatiinpa se joukko innostuneesti hurraamaan sotaan lähteville. Miksi? Hurrattiin miehille jotka lähtivät noita vihattuja saksalaisia pöyhimään.

Ensi alussa menestyikin saksalaisten peittoaminen kohtalaisesti. Kaksi armeijakuntaa tunkeui Itä-Preussiin, vallaten siellä melkoisen alueen. Mutta sitten tuli takapotku. Yhdessä ryttäkässä hävisi noista alotteen tekijöistä parisataatuhatta miestä. Se vaikutti lamaannuttavasti.

Kun apujoukkoja ahdistetuille venäläisille Preussin rajalle lähetettiin, saattoi Pietarin rautatieasemalla nähdä näkyjä, jotka jättivät karmivan jälkitunteen mieleen. Santarmien valppaudesta huolimatta olivat tavara-asemat, joiden luota sotilasjunat lähtivät, täpösen täynnä sotilaiden vaimoja ja sukulaisia. Junan lähtiessä liikkeelle roikkuivat poloiset viimeistä kertaa rakkaimpansa kädessä, laahautuivat junan mukana ja tuon tuostakin putosi joku heistä

junan pyörien alle. Katkera jäähyväisnäyte miehelle, jonka oli lähdeittävä kohti varmaa kuolemaa.

Hyvästijätöllä kävijöiden joukossa oli useita, jotka vielä kolme kuukautta aikaisemmin olivat hurrailleet sotaan menijöille. Silloin ei vielä olleet sairaalat täynnä haavotettuja, ei ollut keitään sotarintamalta palannutta, joka olisi tietänyt kertoa haavotuneista, jotka päiväkausia saivat maata hoidotta, täiden räpäpiessä sitomatta olevia haavoja. Kaikkea tuota ei ollut vielä silloin ja kukapa sitä olisi voinut ajatellakaan...

*

Entis-aikoina murhailivat kansat toisiaan uskonnollisista syistä. Jumalan pyhän nimen kunniaksi kuletettiin armeijoita maanosista toiseen ja käsikapulaa vallasta vedettiin siinä hurskaassa käsityksessä, että kaikki tuo murhaaminen, kärsimykset, kidutukset ja kiusatukset tapalituivat jumalan kunniaksi. Kun jumalan nimen käyttäminen joukkomurhaamisen innostuksen lietsomisessa alkoi käydä vanhaksi, keksittiin uusia taikasanoja: kansallinen oikeus, villien sivistyttämisen ja vihdoin viimein kansallinen kunnia. Kunnian tähden ovat yhdysvaltalaiset näköjään kaikkien valmiimpia ryhtymään sotaan.

Minkälainen melu kävikään silloin kun sotalaiva Maine upotettiin. Kunnia oli silloin paikattava ja heti paikalla. Yhdysvaltain silloinen lähettiläs Espanjan hovissa on vakuuttanut, että jos Yhdysvalloissa olisi jouduttu odottamaan pari, korkeintaan kolme, vuorokautta,

niin olisi Maine tapahtuman johdosta annettu Espanjan taholta mikä ikinä hyvitys joka tämääntapaisessa asiassa on mahdollinen. Mutta täällä raivosi kunnianpaikkauskuume ja sota Espanjaa vastaan alettiin. Se ei ollut erittäin verinen. Mutta hyötyä siitä ei liioin niittänyt muut kuin sokeritrusti.

Se nähtävästi osasi ajatella, silloin kuin jokapäiväinen kansa raivosi kunnian puolesta...

*

Varusteluintoilijain palveluksessa oleva sanomalehdistö on ihmeteltävän menestyksellisesti toiminut, valmistessaan tämän maan ostetuilla ajatuksilla elävän aineksen mielipidettä "kaikkien mahdollisuuksien varalta". Isänmaallisuuden nimessä on yleisö saatu vaieten hyväksymään ennenkuulumattoman rasakat uhraukset sotavarustelujen hyväksi. Ajatteleva vähemmistö kylläkään ei ole varusteluvouhottelua vaieten hyväksynyt, mutta isänmaallisen "kehityksen" pyörää se ei ole voinut seisauttaa.

Mutta siltä näyttää, että isänmaallisuus ei riitä tälläkään kertaa edemmäksi kuin erityisen mielialan aikaansaamiseen. Kun tulee kysymys tosiasioista, niin täytynee vedota vihon viimeiseen taikasanaan, kunniaan, ja vedota päättävästi vielä sittenkin.

Tapasin tässä äskettäin miehen jonka vanhemmat olivat tulleet siirtolaisina tähän maahan ja kunnialla kuolleet. Hän on jo amerikalainen, tämäntapainen siirtolainen toisessa polvessa, ja tuntee täsmälleen kunniasanan tehon. Vielä vuosi takaperin oli

hän sotilasvastainen siinä määrin, että puhui halveksuen miliisistä, joka muka toimii kapitalistien avustajana työriitaisuudessa. Nyt on hän jo alkanut havaita, että miliisi on tarpeellinen meidän kunniamme puolustamiseksi ja kun aika ehtii, niin luulenpa hänen voivan kannattaa pakollista asevelvollisuuttakin: Hän on muuten niin vanha mies, että hän ei itse asevelvolliseksi joudu, mutta kun oli puhe

maanpuolustuksesta, virkkoi ukko päättävästi, että hän on valmis "uhraamaan sydänverensä", jos kansamme kunnia joutuu kysymykseen.

— On kannista ja runollista puhua sydänverestään: kaunista se on kun liittää tuon sanan sopivalla tavalla sanaan isänmaa ja runollista se on eri tavalla silloin kun sen vuodattamista ei tarvitse — ajatella...

Aatto.

